

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

.....
שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת אמור – תשפ"ב

התוכן:

1. לצאת ע"י ברכת הש"ץ מבלי להודיע לו (ליל שב"ק "אמור") – עמוד 2
2. קבורת מת כהן אם קודם למת ישראל (שב"ק "אמור") – עמוד 6

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר תחת הלינק:

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ליל ש"ק פ' אמור תשפ"ב

לצאת בברכת ספה"ע של הש"צ בלי להודיע לו שיכוון להוציא בברכתו

מעשה שהיה במי שהאריך בשמו"ע במעריב, וסיים תפלתו אחרי שהציבור כבר יצאו מביהכנ"ס, ושכח לספור ספה"ע ביום הרביעי של ימי הספירה, ולמחרת לפני מעריב נזכר שלא ספר אתמול, וממילא אינו יכול להמשיך לספור בברכה כיון שדילג על ספירת היום הרביעי (שו"ע סי' תפ"ט ס"ח), ולכן הוא רוצה שהש"צ יוציא בברכתו כשהוא מברך על ספה"ע כל לילה כמבואר במ"ב (שם סק"ז), אבל הוא מתבייש לבקש ממנו להוציא (כשיצטרך לומר לו שכבר שכח לספור ביום הרביעי), ולכן שאלתו בפיו, האם יכול לצאת בברכת השליח ציבור מבלי להודיע לו לכוון להוציא, דהרי שליח ציבור פירושו, שהוא השליח של הציבור, ואין צורך למנות אותו במפורש כדי להוציא אחד מהציבור, או שמא יש לחלק.

למה נוהגים שהש"צ מברך על ספירת העומר בקול רם

הבה"ל (סי' תפ"ט ס"ג ד"ה ואפילו) כ' שבזמן הרמ"א נהגו שהש"צ היה מברך כדי להוציא כל הקהל בברכה וכל אחד היה סופר ספה"ע בעצמו, אבל המ"ב (סק"ה) כ' דמנהג בכל ישראל שכל אחד מברך וסופר לעצמו, ואין סומכין על הש"צ. הגר"ב"צ פלמן זצ"ל העיר דמבואר בראשונים (הרא"ש בפסחים פ"ק סי' י' ושו"ת הרשב"א ח"א סי' קכ"ו) דהסיבה למה הש"צ מברך בקול רם, הוא כדי להוציא מי שאינו יכול לברך, וא"כ לכאורה כל מי שרוצה לצאת בברכתו, שפיר י"יח גם בלי להודיע לו. אבל יש מקום לדחות, דהרי אם נשאל הש"צ "למה אתה מברך וסופר בקול רם", הוא יענה "כדי להודיע לכולם מספר ימי הספירה".

שיטת הבה"ל שיי"ח ברכת אבות בשמו"ע בלי לבקש מהש"צ לכוון להוציא

אמנם מבואר בבה"ל (סי' ק"א ס"א ד"ה והאידנא) לגבי חזרת הש"צ, שיכול לצאת ידי חובתו בשמיעת תפלתו גם בלי לבקש ממנו לכוון להוציא, דהתם מיירי במי שהתפלל ברכה ראשונה של שמו"ע ולא כוון לפירוש המלות, דנפסק בשו"ע שצריך לחזור להתפלל, והרמ"א כ' שאין אנחנו חוזרים להתפלל משום שקרוב לודאי שגם בחזרה לא יכוון, והבה"ל דן במי שהתחיל שמו"ע, וכשסיים ברכת "אבות", נזכר שלא כוון, דלשיטת הרמ"א אינו חוזר, אבל היאך יכול להמשיך להתפלל, ולכן פסק שימתין על הש"צ, ויכוון לצאת בברכה ראשונה בחזרת הש"צ, ואז ימשיך להתפלל בעצמו, והיינו אע"פ שלא ביקש מהש"צ שיכוון להוציא, בכל זאת י"יח במה שישמע ממנו (יש לציין שמרן הגריש"א זצ"ל חולק על הבה"ל, וסי"ל דמה שפסק הרא"ש שאם לא כוון באבות "צריך לחזור ולהתפלל", אינו משום שבלא"ה לא י"יח תפילה, אלא בודאי י"יח גם אם לא כוון באבות, רק שצריך לחזור להתפלל כעין תפילת נדבה, דכיון שהתפלל אבות בלא כוונה, ראוי לחזור להתפלל בכוונה, ולפי"ז מובן היטב מש"כ הרמ"א דהאידנא אין חוזרין להתפלל משום שגם בחזרה קרוב הוא שלא יכוון, פי' דהיינו משום דהאידנא אין מתפללין תפילת נדבה משום שאין מכוונים כמבואר בשו"ע סי' ק"ז ס"ד – ע' שיעורי מרן הגריש"א אלישיב על ברכות עמוד שני"ד יותר באריכות)..

אינו י"יח במה ששומע ברכת מעין שבע מהש"צ בליל ש"ק

אבל יש לחלק, דהתם חזרת הש"צ היא תקנת חז"ל, והש"צ מתפלל על דעת תקנת חז"ל שנתקנה בכדי להוציא אחרים, משא"כ בספה"ע, שספירתו בקול רם אינה אלא מנהג בעלמא. ויש להביא מקור לחילוק זה מהמ"ב בהל' שבת (סי' רע"ג סק"ל), שכתב דכאשר הש"צ עושה קידוש בליל ש"ק בביהכנ"ס

בזמנינו, אין השומע יי"ח אפילו אם יכוון לצאת בברכתו ורוצה לאכול שם, והסביר השעה"צ (סקל"ד) טעם הדבר, משום שהיום הוא מכוון רק משום המנהג.

אבל לכאורה צריך לבאר טובא, מאי שנא מחזרת הש"צ, דמבואר בבה"ל הנ"ל שיכול לכוון לתפילת הש"צ בברכת אבות ויי"ח אע"פ שהש"צ לא כוון להוציא, וכן נפסק בשו"ע (סי' קכ"ד ס"י), שאם שכח יעו"י בר"ח או בחוה"מ, יכול לצאת בחזרת הש"צ, גם בלי להודיע לש"צ שיכוון להוציא. וצ"ל דבקיודש בביהכנ"ס, הש"צ רק מברך משום המנהג של פעם, אבל הוא יודע שהיום אינו מוציא אף אחד, משום שהיום אין אורח שאוכל בביהכנ"ס בליל ש"ק, וממילא אינו מכוון להוציא בברכתו, משא"כ בחזרת הש"צ היום שהוא המשך התקנה שהיתה, ואדרבה תקנו חזרת הש"צ כדי להוציא מי שאינו בקי, וסברא זו עדיין קיימת היום, בפרט במי שטעה בשמו"ע או שהוא מסופק אם טעה, ולכן פסק המ"ב שיכול לצאת בחזרת הש"צ. האג"מ (או"ח ח"ג סי' ט"ו) כתב, כיון שעיקר חזרת הש"צ נתקנה כדי להוציא אחרים יד"ח, צ"ל שדעתו של הש"צ בסתם הוא לעשות כתקנת חז"ל, וממילא כשיש מי שצריך לצאת יד"ח ממנו, הרי זה נחשב כמכוון להוציא, אע"פ שהש"צ אינו יודע כלל שהוא מוציא אחרים, ואפשר יש לבאר כוונתו, דכל הסיבה שהש"צ מתפלל חזרת הש"צ, הוא כדי לקיים תקנת חז"ל כמו שהם תקנו.

שיטת מרן הגרשז"א זצ"ל שיי"ח הברכה מהש"צ בלי לבקש ממנו לכוון להוציא

לפ"ז יש לדון האם ספה"ע של הש"צ היא דומה לקידוש בביהכנ"ס (ואינו יי"ח מהש"צ אא"כ מכוון להוציא), או שהיא דומה לחזרת הש"צ (ושפיר יי"ח בברכת הש"צ), הגם שיש איזה חילוק, דבחזרת הש"צ וקידוש בביהכנ"ס בליל ש"ק, כל התקנה היתה כדי להוציא אחרים יד"ח, משא"כ ספה"ע של הש"צ, לא היתה תקנה לשם כך, דהא בלא"ה הוא צריך לספור לעצמו.

מרן הגרשז"א זצ"ל פסק, כאשר הש"צ מברך ספה"ע, אין הציבור צריכים לכוון בפירוש שלא לצאת בברכתו (דלא כשיטת השו"ע הרב), משום שבזמננו בודאי דעת כל אחד שלא לצאת בברכת הש"צ אלא בברכת עצמו (הליכות שלמה – פסח פי"א ס"ג), ולפי דבריו משמע דס"ל, שאם היה מכוון לצאת בברכת הש"צ, שפיר יי"ח בזה גם אם לא יבקש ממנו לכוון להוציא בברכתו, ולפ"ז בנד"ד, השומע יי"ח הברכה על ספה"ע מהש"צ גם בלי להודיע לו שיכוון להוציא, ועדיין צ"ע.

נ"מ בין ברכות השבח והודאה ובין ברכות המצוות

בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' ל"ד) חידש, דיש לחלק בין ברכה שהש"צ מברך לשבח והודאה לברכת המצוות, דהרי נפסק בשו"ע בהל' ברכת הגומל (סי' רי"ט ס"ד) שאם אמר לחבירו "ברוך רחמנא דיהבך לך, ולא לעפרא", והשומע ענה אמן, יוצא השומע ידי חובתו לברך הגומל, והסביר השעה"צ (סק"ט) דהיינו אפילו אם המברך לא כוון להוציא, בכל זאת יי"ח בעניית אמן, ואע"פ שבכל ברכה צריך המברך לכוון להוציא, שאני ברכת הודאה ושבח ששייך גם למברך, אע"פ שאינו חייב בה, דהרי ראוי תמיד להודות לה' על חסדיו, ולכן אם שמע וענה אמן יצא. לפ"ז כיון שחזרת הש"צ עיקרה לתפלה ולשבח, גם אם הש"צ לא כוון להוציא, מ"מ אם השומע התכוון לצאת וענה אמן יי"ח, ובסו"ד הוסיף את הסברא הנ"ל, שהש"צ מתפלל אדעתא דתקנת חז"ל, וחזרת הש"צ כולל גם להוציא מי שצריך לצאת יד"ח.

סיכום לדינא

תבנא לדינא, נראה דאע"פ שבתפילת שמו"ע מבואר בפוסקים שיי"ח אם מכוון לצאת מהש"צ אע"פ שהש"צ אינו מכוון בפירוש להוציא, היינו משום שתקנת התפלה הזו היתה כדי להוציא את הציבור, משא"כ בברכת ספה"ע שהש"צ אינו מברך בקול כדי להוציא הציבור, ממילא אין הציבור יכולים לסמוך על ברכתו אא"כ יודיעו לו שיכוון להוציאם.

האם מחנכים קטן להמשיך לספור בברכה כששכח לספור יום אחד

מעשה שהיה בקטן ששכח לספור ספה"ע באחד מהימים, ודנו הפוסקים אם יש איזה צד שיוכל להמשיך לספור בברכה.

מקורות שמקילין לקטנים במקום שיש מחלוקת

יש שרצו לומר, דבכל מקום שיש מחלוקת, מצאנו שיש להקל בקטן, דבדבר שיש מתירין גם לגדול, אע"פ דלא נקטינן הכי, מ"מ מותר לתת אותו לקטן לעשותו, כמבואר ברמ"א (סי' רנ"ט ס"ז – וז"ל יש מחמירין שלא לסתור סתימת התנור הטוח בטיט ע"י ישראל אם אפשר לעשות ע"י גוי, וכן אם אפשר לעשות ע"י ישראל קטן לא יעשה ישראל גדול, ואם א"א יעשה גדול ע"י שינוי קצת עכ"ל), וכן ברמ"א בהל' קידוש (סי' רס"ט סק"א - דנפק בשו"ע שם שמקדשין בבית הכנסת בליל ש"ק, ומטעימו לקטן, ואע"ג דאין קידוש אלא במקום סעודה, כ' המ"א וז"ל כיון די"א דאפילו גדול מותר לשתות, דיוצא בקידוש זה, אע"ג דלא קי"ל הכי, מ"מ לקטנים שרי עכ"ל, ואמנם המחצה"ש הקשה על המ"א, דבראשונים לא כ' שיי"ח קידוש במקום סעודה בכה"ג, צ"ל דאין כוונת המ"א שיי"ח קידוש במה שקידשו בבית הכנסת, אלא שיוצאים קידוש זה לענין היתר שתיה, דקיל מאכילה, וסיים שמצא כן גם בא"ר), ומה"ט היקל מרן הגרשז"א זצ"ל במי ששכח להוציא את הנורה מהמקרר, והוא זקוק מאוד לאוכל שבמקרר, שקטן יוציא את התקע המחובר את המקרר לזרם חשמל בשעה שהמקרר סגור ואינו פועל, דכל דבר שבאקראי יש להקל ע"י קטן אם הוא לצורך מצוה, כגון לצורך סעודת שבת (שש"כ פ"י הערה מ"א).

לפ"ז כ' בנטעי גבריא (פסח ח"ג פכ"ד ס"ז), שהקטן יכול להמשיך לספור בברכה אע"פ שיודע ששכח לספור יום אחד, דהרי יש מחלוקת אם כל יום הוא מצוה בפני"ע, או שכל ימי הספירה כולן חדא מצוה נינהו, וממילא לקטנים יש מקום להקל, ועוד דל"ש חינוך אלא על דבר שודאי יתחייב כן כשיגדיל, משא"כ בזה אולי במשך כל ימי חייו לא יארע לו כן שישכח לספור ספירה אף לילה אחת, וא"צ לחנכו ע"ז. ואחרים הוסיפו עוד סברא, דהכא הנידון הוא לצורך מצות חינוך, והרי מבואר בתוס' בפסחים (פ"ח.) שקטנים אוכלים מהקרבו פסח אע"פ שאינם מנויים ע"ש. וכן היקל בעל משנה הלכות זצ"ל (הובא בנתיבות ההלכה חל"ט עמוד 350).

הגבלת החת"ס ז"ל מתי יש לסמוך על חידושו של תוס' בפסחים בחינוך קטנים למצוות

אבל יש לציין מש"כ בחידושי חת"ס בנדרים (ל"ו), אחרי שהביא דברי התוס' בפסחים הנ"ל, דמותר להאכיל קטן את הפסח שלא למנויו, וז"ל ומ"מ נ"ל דהתוס' לא אמרו אלא במצוה כעין פסח, דאי אפשר לחנכו בשום אופן, אם לא נאכילהו שלא למנויו, דכיון דאכילתו לאו דאורייתא להתוס', א"כ אפילו אי ממנים אותו על הפסח אין מנויו מנוי, נמצא לא משכחת לחנכו במצות אכילת פסח בשום אופן, בהא התיירו למיספי ליה איסורא, אבל באופן אחר אין הדעת סובלו, ומ"מ כל הפוסקים והמפורשי (הר"ן והרא"ש) פליגי אתוס' בהא וכו' עכ"ל. הרי מבואר בחת"ס, דמה שמקילין לקטנים, היינו דווקא כשאין אפשרות אחרת.

חידוש האמרי יעקב דהמורה לקטן להמשיך לספור בברכה אע"פ ששכח יום אחד יש לו על מי לסמוך

והנה בשו"ת בית שלמה (או"ח ח"ב ס"י ק"ב) כ' וז"ל מצד שורת הדין, לא היה לנו לחוש לדעת בה"ג כלל, ואף אם דילג ספירת יום אחד לגמרי, היה לנו להורות דיספור אח"כ בברכה, רק כיון שנתפשט המנהג לחוש לדברי הבה"ג לספור אח"כ בלי ברכה, אין לשנות המנהג עכ"ל. לפ"ז חידש בשו"ת אמרי יעקב (ח"א ס"י ל"ט), המורים לקטנים לספור עם ברכה כדי לחזקם ולעודדם לקיום המצוה, יש לו ע"מ לסמוך, דאם יאמרו להם לספור בלי ברכה, זה עלול לגרום להם התרשלות ורפיון בקיום המצוה.

ביאור האשר לשלמה בחינוך קטנים בברכות המצוות

בספר אשר לשלמה (תניינא ס"י ג') דן בענין אם קטן יכול לברך ביו"ט ראשון של סוכות על ד' מינים שאולים, כגון במי שיש לו הרבה בנים ואין לו האפשרות לקנות ד' מינים לכולם. וכתב שם דבשלמא אם האב אינו מקיים מצות חינוך באתרוג שאול משום דבעינן שיקיים המצוה כהלכתה, בכה"ג אין הקטן יכול לברך, אבל לפי השיטות דעיקר מצות חינוך שיתרגל הקטן למצוות וא"צ שיהי' לקטן קיום מצוה, א"כ מקיים מצות חינוך ביו"ט ראשון גם באתרוג השאול דסו"ס על ידו מתרגל במצוה זו, ואמנם זה ברור דלענין מצות הקטן בעצמו ודאי בעי קיום המצוה כהלכתה, אבל לגבי המצוה המיוחדת של האב, אפשר אפילו אם הבן אינו מקיים המצוה כהלכתה, כיון שהאב חייב להרגילו ולחנכו במצוות, יכול הבן גם לברך עליו משום מצות חינוך של האב, וכמו שמצאנו לשיטת רש"י והרמב"ן הסוברים דאין שום מצוה על הקטן בעצמו, ובכל זאת הוא מברך על המצוה שמקיים בקטנותו משום מצות חינוך של האב, א"כ אע"פ שהמ"ב כ' דהקטן צריך ד' מינים כשרים כמו בגדול, י"ל דהיינו דווקא כשיש לו אפשרות לחנכו בהכי, אבל בדלית ברירה, כל שמרגילו למצוות גם זה נכלל במצות חינוך והקטן יכול לברך משום מצות חינוך של אביו.

לפ"ז גם בנד"ד בספה"ע יש מקום לומר שהקטן יכול לברך משום מצות חינוך של אביו, אפילו אם לגבי חיובו הפרטי של הקטן, כיון דהוא רק ספק דרבנן ולא ספק דאורייתא אינו יכול לברך.

שיטת הפוסקים המחמירים שהקטן לא ימשיך לספור ספה"ע בברכה

למעשה רוב מנין ורוב בנין של פוסקי זמננו ס"ל שקטן ששכח לספור יום אחד, לא ימשיך לספור בברכה – ע' בספירת העומר (הגר"צ כהן זצ"ל פ"ב ס"ט), והסביר דלא שייך לומר שיברך משום חינוך, דאדרבה הוא מוזהר שלא לברך ברכה לבטלה, ומ"מ אם הקטן אינו יודע לברך בעצמו, מותר ללמדו את נוסח הברכה אע"פ שדילג יום אחד.

בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סוסי' קס"ט) ג"כ החמיר בזה, והוסיף דגם לפי השיטות במ"ב (ס"י תרנ"ח סקכ"ח) שאביו מקיים מצות חינוך כשמחנכו בד' מינים שאולים ביו"ט ראשון, שאני התם שהאב אינו עובר עבירה בקיום המצוה ע"י הקטן, משא"כ בספה"ע, כשנותן לקטן לברך אחר ששכח יום אחד, הוא מכשיל לקטן בברכה לבטלה לפי הבה"ג.

בשו"ת רבבות אפרים (ח"ו סי' רנ"ז סק"א) ג"כ פשיטא ליה דיש להחמיר בזה, וכן החמיר בשו"ת משנת יוסף (ח"י"ג סוסי' קנ"ח), והסביר כיון שמצות חינוך היא שידע איך להתנהג כהלכה בגדלותו, א"כ לא יתכן שבשכח יום אחד, ימשיך לספור בברכה, שאם כן אתה מחנכו לקיים המצוה שלא כהלכה, וגם בגדלותו יעשה כן כשישכח, ימשיך לספור בברכה.

שיטת מרנן הגריש"א זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל שהקטן אינו יכול לברך בשאר הימים

למעשה מרנן הגריש"א זצ"ל (משנת הגרי"ש – פסח עמוד קע"א) והגר"ח קניבסקי זצ"ל (מועדי הגרי"ח ח"א עמוד ס"א) פסקו שעדיף לחנך הקטן שלא ימשיך לספור עם ברכה אם דילג על יום אחד, דילמא אתי למיסרך, כדי שלא יתרגל לברך כל יום גם כששכח לספור פעם אחת.

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' אמור תשפ"ב

הקדמת קבורת כהן לפני קבורת ישראל מדין "וקדשתו"

מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל (אילת השחר פ' אמור עמוד קנ"ט) הסתפק, כשצריכים לקבור ב' מתים ואחד מהם הוא כהן, האם צריכים להקדים לקבור את הכהן, או שמא לא שייך "וקדשתו" אצל מת, דאע"פ דבכיבוד אב יש דינים גם לאחר מיתה, י"ל דכיבוד שייך, אבל קדושה לא שייך.

ראיות מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל אם יש דין "וקדשתו" לאחר מיתת הכהן

בטעמא דקרא (פ' אמור אות ח') כ' מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שנשאל אם כהן לאחר מיתה יש בו דין "וקדשתו", כגון שני מתים, אחד הוא כהן ואחד הוא ישראל, האם צריך להקדים לקבור את הכהן. והביא מש"כ הזוהר הק' (סו"פ בחוקות) בענין כיבוד אב ואם לאחר מותם, אע"ג דמית אתחייב ביקרי יתיר דכתיב "כבד את אביך", משמע דדריש ל"י מ"את", וכיון דאיצטריך קרא דחייב לכבד אביו ואמו לאחר מיתה, א"כ בכהן דליכא קרא, לא מחייב דבטלה כהונה, מיהו ודאי לכשיקומו לתחיית המתים יחזרו לכהונתם כמבואר בסנהדרין (צ:), ועמש"כ בקונטרס הלקוטים (בסוף שיח השדה ח"א סוף סי ד') עכתו"ד. הרי מבואר דס"ל שא"צ להקדים קבורת הכהן לפני קבורת הישראל.

אבל במקום אחר (דרך שיחה ח"ב פ' אמור עמוד קמ"ה), מרן זצ"ל נשאל אותה שאלה, והוסיף השואל שבשו"ע (יו"ד סי' שני"ד) לא נזכר דין קדימה זה, ושם ענה שיחזור לעשות את העבודה בתחיית המתים, ולא נפקע ממנו העבודה רק לעת עתה עד שיקום.

עוד העירו למרן זצ"ל (שם) שמצות "וקדשתו" שייך רק על דבר שבקדושה כלשון הגמ' בגיטין (נ"ט:), משא"כ קבורה שהיא מצוה ולא דבר שבקדושה. אבל מרן זצ"ל השיב, שמבואר בסוגי בגיטין שם, שהכהן נוטל מנה ראשון, ולא משמע דהיינו דווקא בסעודת מצוה, וכבר כ' בדרך אמונה (הלי מתנות עניים פ"ח ס"ק ק"ח) שלכל דבר כהן קודם, גם להלוואה וצדקה (כמבואר באהבת חסד פ"ו ס"ו), ומה שאחז"ל דיש להקדים הכהן "לכל דבר שבקדושה", אין הכוונה לשלול שאר כיבודים, אלא שהחיוב הוא אפילו בדבר שבקדושה. ולכאורה מתוך מה שענה שם משמע דס"ל שיש להקדים הכהן גם לאחר מיתתו וצ"ע.

סברות למה אין דין קדימה לכהן אחר מיתתו

ראיתי מבארים דאפשר החיוב "וקדשתו" בכהן שמת, תלוי בחיוב לכבד כהן קטן. בשו"ע (סי' רפ"ב ס"ב) נפסק דקטן שיודע למי מברכין עולה למנין ז', אבל המ"ב (סק"ב) הביא בשם המ"א דלא מיבעי שהיום אין נוהגין להעלות קטן לתורה אפילו אם כבר נשלם מנין הקרואים, אלא דגם כשאין שם כהן אין קורין לקטן, אלא קורין לישראל במקום כהן, דמ"ע ד"וקדשתו" לא נאמר בקטן, דהא כתיב "כי את לחם אלוקיך הוא מקריב", וקטן אינו בר עבודה. אבל השעה"צ (סקט"ו) הביא שרע"א חולק על המ"א, דהרי יש מצוה לקדש בעל מום אע"פ שגם הוא אינו ראוי לעבודה, וכן הקשו הפמ"ג (משב"ז סי' קל"ה סק"ח) ומנ"ח (מצוה רס"ט סק"ג) ושו"ת כת"ס (או"ח סי' ט"ו) על המ"א.

אבל הכלי חמדה (פי אמור אות אי ד"ה אמנם – עמוד פ"ח) יישב את שיטת המ"א, דבעל מום שאוכל קדשים נחשב כעבודה, ונקרא "לחם אלוקיך מקריב", משא"כ בקטן, אע"פ שמותר לו לאכול קדשים, מ"מ אין שם עבודה על אכילתו (וכ"כ בהגהות הר צבי על המנ"ח מצוה רס"ט), כיון שאינו בר עבודה כלל, והדבר ברור, שאם יתחלק שתי הלחם כולו לכהנים קטנים, לא יתקיים מצות שתי הלחם. וע' ברמב"ם (הלי מעשה הקרבנות פ"י הי"ז) שכתב אין הקטן חולק אפילו בקדשים קלים, אע"פ שמותר להאכילו קדשי קדשים... אבל בעל מום בין קבוע בין עובר, בין שנולד במומו בין שהי' תמים ונפסל, חולק ואוכל... עכתו"ד.

לפי הכלי חמדה מובן היטב שיטת המ"א שחילק בין בעל מום שיש בו מצות "וקדשתו", לקטן שאין בו מצות "וקדשתו". הכתב סופר (גיטין נ"ט). הוסיף דבעל מום ישנו בנשיאת כפים ובפדיון הבן, משא"כ קטן שאין בו שום ענין של כהונה, חוץ מהדין שלגדולים אסור לטמאותו. אמנם בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ט"ו ד"ה ועוד) מביא מחלוקת הראשונים אם יש מצות "וקדשתו" בקטן, דיש לו מעלה על בעל מום שהוא יהיה ראוי להקריב לחם אלוקיו, משא"כ בבעל מום שלא יבוא לכך לעולם, ובסו"ד מסיק כיון שהוא מחלוקת הראשונים, יש להחמיר ולאסור להשתמש בין בכהן בעל מום ובין בכהן קטן.

לפ"ז כיון שהמ"ב נקט בפשטות כשיטת המ"א, דאין מצות "וקדשתו" בקטן משום שאינו בר עבודה, ממילא ה"ה בכהן שמת, כיון שאינו עושה את העבודה לא שייך בו מצות "וקדשתו", וע' בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' שכ"ב) שהביא ראיי זו לפי השיטות שאין מצות "וקדשתו" בכהן בעל מום (ע' דע"ת למהרש"ם סי' קל"ה ס"ג ד"ה וע' משב"ז, שהביא מחלוקת ראשונים בזה).

האם יש ראיי' מהשו"ע שא"צ להקדים כהן אחר מיתתו

בשו"ת שבט הקהתי הנ"ל הוסיף, דאין ראיי' שאין זכות קדימה לקבורת כהן, מהא דלא נפסק בשו"ע שיש להקדים קבורת כהן לפני קבורת ישראל, משום דגם לענין להקדים דין תורה של כהן לדין תורה של ישראל לא נפסק בשו"ע (חוי"מ סי' ט"ו), אע"ג דחשיב התם דיני קדימה לגבי דין תורה, דין היתום קודם לדין האלמנה, ודין אלמנה קודם לדין ת"ח, ודין ת"ח קודם לדין ע"ה, ודין האשה קודם לדין האיש. וכבר העירו האחרונים על השו"ע שלא הזכיר אם הכהן יש לו דין קדימה בדיני תורה, ועכ"פ כיון שלהרבה פוסקים יש להקדים דין תורה של הכהן כמו שיתבאר, ממילא א"א להוכיח מהשמטת השו"ע שא"צ להקדים הכהן.

אבל בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קע"ח סק"ח) כ' דאין לדמות הלי' קדימה בקבורה להלי' קדימה בהלי' צדקה (יו"ד סי' רנ"א), דהתם הקדימות של כהן קודם ללוי, ולוי לישראל, חלל ואסופי שתוקי וכו', היינו להחיותם, להחשיב חיים של זה יותר משל זה, משא"כ בנפטר, שאין הדיון רק כבוד הבריות, או כבוד התורה ששייך גם אחרי פטירתו, ולכן לא מוזכרים רק הקדמות של כבוד התורה, או אשה לאיש מטעם המובא שם.

זכות קדימה בדין תורה כאשר אחד מהבעלי דינים הוא כהן

והנה בענין דין תורה, כ' התומים (סי' ט"ו סק"ג) שהרמב"ם לא הביא שיש להקדים לדון כהן לפני ישראל, וצ"ל הטעם דודאי העטרה לכהן הוא בדבר שבקדושה, ומה שייך דבר שבקדושה בדברי ריבות, וכן פסק הנחל יצחק (שם) שאין לכהן זכות קדימה שידונו אותו קודם, אבל הוסיף דלפמ"כ המ"א דדין חשיבות הכהן הוא מדאורייתא, והרמ"א ביו"ד (סי' רמ"ו סט"ו) פסק דאם יש ב' שואלים, ממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה, משמע דכשהכהן אינו ע"ה צריך להקדימו, ולכן כ' הנחל יצחק דגם בנד"ד ראוי להקדימו בד"ת כמו שפסק הרמ"א שם לגבי ב' שואלים.

אבל כבר העירו על התומים, משום שבפירוש הרא"ש והר"ן בנדרים (ס"ב.) וכן בספר המצוות להרמב"ם (מ"ע ל"ב) מבואר שצריך להקדים הכהן בכל דבר, והריטב"א (סוף מו"ק) כי מפורש דיש להקדימו לדין תורה לפני הישראל. החכמת שלמה (ח"מ סוסי ט"ו) כי דמוכח מהגמ' בנדרים (ס"ב.) דקאמר שם דשרי ל"י לצורבא מרבנן לומר צורבא מרבנן אנא, שרי לי תגראי ברישא שנאמר "ובני דוד כהנים היו", מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח. הרי להדיא דמה שמקדימין דינו של ת"ח נלמד מכהן, וא"כ יש חיוב להקדים דינו של כהן, ואפשר הפוסקים השמיטו דין זו דאין אנו בקיאים ביחוס הכהנים, אבל לפ"ז גם דין ת"ח אינו נוהג בזה"ז ונשאר בצ"ע. בשו"ת חקרי לב (ח"מ סי' ח') ג"כ תמה דלא מבואר בפוסקים אם כהן יש לו זכות קדימה לגבי דין תורה, אבל למסקנא צידד דיש לו זכות קדימה.

האם כהן שהוא אבל יש לו זכות קדימה להיות ש"צ

הפמ"ג (סי' נ"ג א"א סק"י"ד) כי דמצד מצוות "וקדשתו", כהן קודם לישראל להיות ש"צ (וכן נפסק במ"ב שם סק"ל), וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' ק"ח), אבל יש להסתפק אם יש לו זכות קדימה גם כששניהם אבלים ר"ל. בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סי' מ"ט) דן בענין ביהכני"ס שיש שם כמה אבלים ודרגת חיובם שוה, ואחד מהם כהן, האם יש חיוב לכבדו, ופסק כיון דכל החיובים זכאים להתפלל כמו שותפים, אין דין של "וקדשתו" בשותפים כמש"כ המ"א (סי' ר"א) בשם תוס'. אבל יש מקום לומר (ברכת הורי על ה' נשיאת כפים עמוד שע"ג) דאין זה שייך לשותפות בכלל, דבשותפות שכל אחד יקבל חלק, בזה שייך לומר שיש חיוב לכבד הכהן ליטול מנה יפה, ושהוא יקבל ראשון, משא"כ בנד"ד, אם יכבד הכהן להתפלל הרי מותר על זכותו לגמרי, וזה לא מצאנו שאדם חייב ליתן לכהן. ועוד, דחיוב האבל בקדיש הוא מדין כיבוד או"א שמכבדו במותו, וכיבוד או"א קודם לכבוד הכהן דהוקש כבודם לכבוד המקום (וע"ע בנטעי גבראל – ה' אבילות ח"ב פמ"ז הערה י"ח – שג"כ הביא דאין דין קדימה לכהן אבל על שאר אבלים).

שיטת הגר"ש איגר ז"ל שאין זכות קדימה לכהן אחר מיתתו

בשו"ת ר' שלמה איגר (יו"ד סי' מ"ו) דן אם לוי יש לו דין קדימה על שאר אבלים תוך י"ב חודש להיות ש"ץ ולקדיש, ובתו"ד כי וז"ל היכן מצינו מצוה לכבד כהן אחר מותו, בכיבוד אב מפורש כן בש"ס קידושין (ל"א:), וברבו מפורש כן ברמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ה), אבל בכהן לא מצינו זה.....מעולם לא שמענו ולא ראינו שאבל לוי ואף אבל כהן ידחה לשאר אבלים עכ"ל.

האם פקע כהונתו מכהן שמת ואין עליו קדושת כהונה

שנינו בברכות (מ"ו.) ר' זירא חלש, על לגביה רבי אבהו, קביל עליה אי מתפח קטינא חריך שקי (פרש"י כך היו קורין לר' זירא), עבידנא יומא טבא לרבנן. אתפח, עבד סעודתא לכולהו רבנן. כי מטא למשרי (פרש"י לפרוס ברכת המוציא ולאכול), אמר ליה לר' זירא לישרי לן מר, אמר ליה (ר' זירא) לא סבר לה מר להא דרבי יוחנן דאמר בעל הבית בוצע, שרא להו. כי מטא לברוכי אמר ליה (ר' אבהו לר' זירא) נברוך לן מר, אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבל, דאמר בוצע מברך. ואיהו כמאן סבירא ליה, כי הא דאמר רבי יוחנן משום רשב"י, בעל הבית בוצע ואורח מברך, בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה, ואורח מברך כדי שיברך בעל הבית.

הרשב"א שם הקשה, היאך אמר ר' אבהו לר' זירא שיבצע, ותי' דשאני ר' זירא שהיה כבעל הבית בסעודה זו, דמחמתיה עביד להו יומא טבא לרבנן.

האדר"ת ז"ל (בקונטרס עובר אורח המודפס בסוף הארחות חיים סי' קס"ז) הקשה על הרשב"א, מדוע לא תירץ בפשטות, שר' אבהו כיבד את ר' זירא לברך ברכת המזון משום שר' זירא היה כהן (כמפורש בירושלמי

ברכות פ"ג ה"א), ובדין היה שיברך ראשון מדין "וקדשתו". האדר"ת ז"ל תי, דהך עובדא היה אחרי המעשה במגילה (ו:): דרבה שחטיה לרבי זירא, ואע"פ שרבה ביקש רחמים עליו ונעשה נס וחי, מ"מ כבר בטלה מר' זירא קדושת כהונתו, לכן כבר לא היה עליו דין כהונה.

אבל הכלי חמדה (סו"פ בראשית) תמה עליו, וז"ל ולא אדע מה קאמר, דהרי כל כהן הוא כהן מחמת שהוא בן כהן, וכיון דזה פשיטא דלא נפקע הקורבה ע"י המיתה, א"כ גם עכשיו הוא בן כהן, וממילא הוא כהן לכל הענינים, אלא שלענין עבודה אולי צריך חינוך מחדש כמו כל כהן שהתחיל לעבוד שצריך חינוך, אבל לענין קדושת כהונה, פשיטא שכל זמן שלא נפקע הקורבה לא נפקע הכהונה עכ"ל.

הגר"ח ברלין זצ"ל (שו"ת נשמת חיים ח"ד ענינים סוסי' ז' ד"ה והנה סיים, ושם סוסי' ה') כ' להאדר"ת זצ"ל, שנעלמה ממנו גמ' מפורשת בסנהדרין (צ:), אמר רבי יוחנן מנין לתחיית המתים מה"ת, שנאמר "ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן" (במדבר י"ח), וכי אהרן לעולם קיים שנותנין לו תרומה, הלא לא נכנס לא"י, אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה, מכאן לתחיית המתים מן התורה. הרי מפורש דכהן שמת וחזר וחי, חוזר לקדושתו הראשונה.

יש לציין שמרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל (בקונטרס הליקוטים בסוף שיח השדה ח"א סוף סי' ד'), הביא שאביו מרן הקה"י זצ"ל אמר, שמוכח מהסוגי' בסנהדרין (צ:): מנין לתחיית המתים מה"ת, שנאמר "ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן", היינו שזה יתקיים לעתיד לבא, ואי ס"ד שנחשב גברא אחרינא, היכי מתקיים. האי קרא משתעי באהרן הכהן שהי' אז, אע"כ דאותו גברא הוא, ועי' רמב"ן בספר המצוות (שורש ג') שכ' דאהרן ובניו לעתיד יצטרכו משיחה חדשה לכהונה, שהרי הם אנשים חדשים ואינם כהנים, והוכיח כן מסוגיא דיומא (ה:): ע"ש, ועי' בתורת כהנים (צו פ"ח) דאיתא בהדיא דאהרן לא יצטרך משיחה לעתיד לבא וצ"ע עכתו"ד.

האם חייבים ללמוד הש"ך לפני הט"ז משום מצות "וקדשתו"

בשו"ת שלמת חיים (הנדמ"ח ה' תלמוד תורה סי' ק"ה עמוד 149) נשאל הגר"ח זוננפלד זצ"ל, כשלומד שו"ע עם ט"ז וש"ך, האם צריך להקדים לימוד הש"ך קודם לימוד הט"ז כיון שהש"ך היה כהן, ויש חיוב להקדימו מדין "וקדשתו". השואל כ' שיש מי שרצה לומר סברא דאין חיוב להקדים הכהן רק בחייו, והביא ראיה מהא דלא מוזכר בשו"ע (יו"ד סימן שני"ד) שיש דין קדימה להוצאת המת אם אחד מהמתים היה כהן, ובכיבוד מצינו שיש דין מכבדו בחייו ובמותו, ש"מ שאין דין "וקדשתו" לאחר מיתה. אבל מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל כ' דפשיטא ליה דאין קפידא להקדים לימוד הש"ך לפני הט"ז, וכבר כ' לעיל שמרן בעל אילת השחר זצ"ל נקט שאין דין "וקדשתו" לאחר מיתתו.

סיכום לדינא

- א. רוב הפוסקים ס"ל שאין דין "וקדשתו" לאחר מיתת הכהן, ולכן מעיקר הדין א"צ להקדים קבורת כהן לפני קבורת ישראל.
- ב. אין חיוב להקדים ללמוד הש"ך לפני הט"ז.
- ג. אין זכות לכהן שהוא אבל להיות הש"צ משך ימי אבלו, יותר מישראל שהוא אבל, אבל כשאינם אבלים ושניהם שווים וראויים להיות ש"צ, יש להקדים הכהן לישראל.
- ד. רוב פוסקים ס"ל שכהן יש לו דין קדימה להתדיין בדין תורה לפני דין תורה של ישראל.
- ה. אין חיוב להקדים ללמוד פי' הש"ך לפני פי' הט"ז.